

Trăng Phơn Phớt...

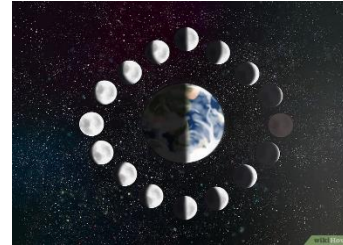
Sao Khuê

Trăng và Trời là hai bạn thân của Đất. Đất không thể sống thiếu Trời nhưng Đất lại rất yêu Trăng. Hầu như mọi người trên Đất rất yêu trăng, yêu từ khi còn nhỏ cho tới lúc về già. Mọi người yêu Trăng vì ánh sáng êm dịu của trăng. Mà ánh trăng là gì cơ chứ? Cái mà ta gọi ánh trăng chỉ do sự phản chiếu ánh sáng của mặt trời chiếu vào trăng. Đất quay quanh trời và trăng quay quanh Đất nên tuy trăng vẫn y chang mà tùy lúc ta lại thấy trăng khác nhau, cả hình dạng lẫn màu sắc.

Trong một tháng, người ta thấy

· Trăng mới (hay trăng non, đen thui vì mặt trăng ở giữa trái đất và mặt trời, do đó nhìn từ Đất, mặt trăng không được chiếu sáng, chúng ta chỉ nhìn thấy phần tối của mặt trăng)

- Trăng lưỡi liềm đầu tháng (trăng thượng huyền)
- Bán nguyệt đầu tháng
- Trăng khuyết đầu tháng
- Trăng tròn
- Trăng khuyết cuối tháng
- Bán nguyệt cuối tháng
- Trăng lưỡi liềm cuối tháng (trăng hạ huyền)
- Trăng mới (chu kỳ trở lại)

Với người lớn, trăng còn non, còn trẻ nên người ta âu yếm gọi trăng là cô Hằng vì cô còn trẻ lắm và cô là vợ chú Cuội. Chú Cuội do giết được cọp con mà lấy được cây thuốc do cọp mẹ dùng để cứu con mang về nhà trồng để cứu người. Một hôm Cuội dùng cây thuốc tiên cứu rồi lấy được Hằng Nga. Cuội luôn dặn đi dặn lại Hằng Nga khi đi tiểu chớ đá vào gốc cây me đông “có đá thì đá đằng Tây, chớ đá đằng Đông cây đông lên trời”. Hằng Nga tò mò làm thử thì cây bật rễ bay lên trời, Cuội về đến nơi chỉ kịp dùng cuộc kéo lại nhưng lại bị cây kéo theo tuốt lên Trăng và Cuội đành làm nhà dưới gốc cây đa, sống một mình trên Trăng.

Trăng soi sáng ngời treo trên biển trời, tình ơi một đàn con trai, một đàn con gái ra ngồi nhìn Trăng.

Trăng soi chú Cuội ngồi gốc cây đa, Cuội ơi để trâu ăn lúa nhìn mây theo gió miêng ca bồi hồi...

Ta yêu cô Hằng đêm xưa xuống trần, Cuội ơi Cuội về dương gian tìm người nuôi nấng cung đàn Hằng Nga.

*Xin đôi cánh vàng mượn chiếc thang leo, Cuội ơi Cuội theo ánh sáng Cuội lên cung vắng Cuội không về làng.....**

(Phan bá Chúc- Phạm Duy)

Ah! Còn có tích Hằng Nga là vợ Hậu Nghệ, một xạ thủ tài ba đã bắn rơi 9 mặt trời (tức 9 ông con của Trời do nghịch ngợm làm Đất cháy bỏng), chỉ để sống sót một ông Trời hầu cung cấp năng lượng cho Đất. Không thể có đời sống trên trái đất nếu không có mặt trời. Trời bèn đầy hai vợ chồng xuống Đất. Vương mẫu thương hại cho một viên thuốc tiên để thành bất tử nhưng Hằng Nga uống trọn rồi bay tuốt lên cung trăng, làm bạn với Thỏ ngọc...

Với thời gian cô Hằng già đi nên thi sĩ Tản Đà gọi cô là chị:

*...Đêm thu buồn lắm chị Hằng ơi,
trần thế em nay đã chán rồi,
cung Quế có ai ngồi đó chưa,
cành đa xin chị nhấc lên chơi **
(Tản Đà)

Trăng bao nhiêu tuổi Trăng già, núi bao nhiêu tuổi gọi là núi non*

Với trẻ con, Trăng già rồi, Trăng được thương yêu gọi là ông, ông Giăng

*Ông Giăng ông Giăng
Xuống chơi với tôi.
Có bầu có bạn,
Có bát cơm xôi.*

Có nồi cơm nếp,
Có đệp bánh chưng.
Có lưng hũ rượu,
Có khướu đánh đu.
Thằng cu vãi chài,
Bắt trai bỏ giò.
Cái đồ ăm em,
Đi xem đánh cá.
Có rá vo gạo,
Có gáo múc nước.
Có lược chải đầu,
Có trâu cày ruộng.
Có ruộng thả ao,
Có sao trên trời....

Cứ tưởng tượng như nếu Trăng không có ánh trắng thì trăng còn đẹp, còn có người mê không nhỉ? May quá, chàng (ông Trăng) sáng dịu dàng tuy ánh sáng của chàng lại là do ông mặt trời ban cho. Chàng điệu nên tùy theo ngày mà khi thì trắng vàng, trắng xanh; năm thì mười họa lại còn có màu đỏ như là máu (blood moon), trăng máu.

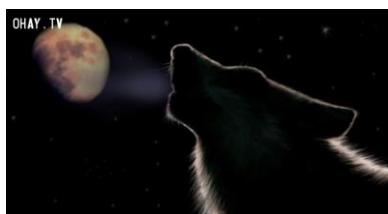

*Trăng máu vốn là hiện tượng siêu trăng và nguyệt thực toàn phần. Siêu trăng xảy ra khi mặt trăng ở vị trí gần Trái Đất trên quỹ đạo đúng ngày trăng tròn, trông to hơn trăng tròn thông thường. Nguyệt thực toàn phần xảy ra khi Mặt Trời, Trái Đất và Mặt Trăng xếp thẳng hàng. Mặt Trăng rơi vào vùng bóng tối phía sau Trái Đất, biến thành màu đỏ nên còn gọi là "trăng máu".

Lịch nhà nông định nghĩa từ trăng xanh là kỳ trăng tròn "dư thừa" xảy ra trong một mùa. Thông thường một năm có bốn mùa, mỗi mùa ba tháng nên có ba lần trăng tròn, nhưng nếu một mùa có bốn lần trăng tròn thì lần trăng tròn thứ ba được gọi là trăng xanh. (Blue moon).

Trăng hoa, trăng hồng, trăng lạnh... 12 tháng với 12 tên gọi khác nhau dựa theo những đặc điểm đặc trưng ở vùng mình sinh sống. Thổ dân Bắc Mỹ đã cho ra đời bộ lịch với tên gọi vô cùng đặc biệt này. Xưa kia, thổ dân Bắc Mỹ không sử dụng lịch như người châu Âu hiện nay. Họ dựa vào sự chuyển động của mặt trăng và đặt tên cho tháng.

Tháng 1: Trăng sói (Wolf Moon)

Vào những ngày gần Rằm tháng giêng, cư dân bộ tộc thường nghe thấy tiếng chó sói tru dài trên các triền núi. Vì vậy, họ xem đây là điểm đặc trưng của tháng này nên đặt tên là trăng sói. Trăng sói còn có tên gọi khác là trăng già (Old Moon)

Rằm tháng giêng năm 2019, chúng ta được dịp tận mắt chứng kiến siêu trăng (hiện tượng xảy ra khi mặt trăng tròn nằm ở điểm gần Trái đất nhất trong quỹ đạo của nó), trăng sói và trăng máu (nguyệt thực toàn phần) cùng xảy ra đồng thời. Do đó, các nhà thiên văn học phương Tây đã ghép cả 3 chữ "siêu", "máu" và "sói" lại thành một từ để chỉ hiện tượng trên, gọi là "Super blood wolf moon".

Tháng 2: Trăng tuyết (Snow Moon)

Ở Bắc Mỹ, cứ vào tháng hai tuyết sẽ rơi dày đặc và có thể xem đây là thời gian tuyết rơi nặng nhất, nhiều nhất trong năm. Cái tên Trăng tuyết ra đời từ đó. Cũng thời gian này, do lượng tuyết bao phủ lớn nên thực phẩm trở nên khan hiếm. Vì vậy, một số bộ tộc khác đã dựa vào điều này để gọi tên là Trăng đói (Hunger Moon).

Tháng 3: Trăng giun (Worm Moon)

Và mùa xuân bắt đầu đến, nhiệt độ trở nên ấm áp, muôn loài sinh sôi nảy nở. Những con giun đất cũng vậy, chúng xuất hiện nhiều lên trông thấy. Và chim chóc lại vỗ cánh tìm mồi. Chính vì đặc điểm này mà trăng rằm tháng 3 còn được gọi là trăng giun (Worm Moon), hay một số tên gọi khác ít phổ biến hơn là trăng nhựa cây (Sap Moon) hay trăng quạ (Crow Moon)...

Tháng 4: Trăng hồng (Pink Moon)

Bạn đừng lầm tưởng trăng hồng nghĩa là do trăng có màu hồng như tên gọi trăng máu do hiện tượng nguyệt thực toàn phần nhé. Tên gọi này xuất phát từ một loài hoa dại có màu hồng, thường nở rộ vào mùa xuân ở những vùng đồng cỏ ở Mỹ và Canada tạo nên khung cảnh màu hồng nhuộm sáng trên các đồng cỏ.

Tháng 4 cũng là mùa nhiều loài động vật khu vực Bắc Mỹ sinh sản, để trứng nên trăng rằm còn được gọi là trăng trứng (Egg Moon). Một số bộ tộc vùng biển cũng gọi đây là trăng cá (Fish Moon) vì trùng khớp với sự có mặt của những đàn cá trích lớn.

Trăng rằm tháng 4 rất quan trọng với người phương Tây do thường được dùng để tính lễ phục sinh, thường rơi vào chủ nhật tiếp theo ngày rằm đầu tiên sau xuân phân.

Tháng 5: Trăng hoa (Flower Moon)

Ngoài cái tên trăng hoa, tên gọi khác của trăng tháng 5 là trăng trồng bắp (Corn Planting Moon) vì đây là khoảng thời gian bắt đầu vụ mùa bắp ngô của nông dân. Một số bộ tộc còn gọi đây là trăng sáng (Bright Moon) hay trăng sữa (MilkMoon).

Cái tên trăng hoa xuất hiện do xuân tháng 5 đang ở cao điểm khu vực Bắc Mỹ và hoa cỏ bắt đầu nở rộ khắp nơi. Đi đâu cũng thấy màu sắc của sự sống tràn trề nên người nổi máu trăng hoa.

Tháng 6: Trăng dâu tây (Strawberry Moon)

Tháng 6, Bắc Mỹ rơi vào mùa hái dâu, vì vậy được gọi là trăng dâu tây bên cạnh các tên khác như trăng hoa hồng (Rose Moon), trăng nóng (Hot Moon) hay trăng rơm (Ray Moon) - tất cả đều liên quan đến những mùa vụ trong năm.

Tháng 7: Trăng sấm (Thunder Moon)

Sau những ngày mát mẻ của mùa xuân, những cơn mưa mùa hè kéo đến, mang theo sấm chớp khắp một vùng rộng lớn. Những tiếng sấm dày đặc xé tan khung cảnh yên ả trước đây nên thổ dân châu Mỹ gọi rằm tháng 7 là Trăng sấm.

Tháng 8: Trăng cá Tầm (Sturgeon Moon)

Thông thường, cao điểm mùa đánh bắt cá Tầm Bắc Mỹ là vào tháng 8, số lượng nhiều đã cho ra đời cái tên Trăng cá Tầm. Đây cũng là mùa thu hoạch lúa mì hay bắp nên còn được gọi là trăng hạt (Grain Moon).

Tháng 9: Trăng mùa gặt (Harvest Moon)

Trăng tháng 9 sáng trong đến nỗi người nông dân khu vực này có thể thu hoạch ngay trong đêm. Người nông dân hồi hải thu hoạch để kịp gieo hạt trước khi mùa thu đến. Trăng rằm tháng 9 kiêm luôn nhiệm vụ soi sáng cả vùng Bắc Mỹ trong những ngày gấp rút gặt hái này. Do vậy mới có cái tên Trăng mùa gặt.

Một số bộ tộc cũng gọi đây là mùa trăng lúa mạch (Barley Moon), trăng trái cây (Fruit Moon)...

Tháng 10: Trăng thợ săn (Hunter's Moon)

Trước những tháng lạnh giá vùng Bắc Mỹ sắp đến, các bộ tộc thường rủ nhau đi săn để dự trữ thực phẩm trong những ngày mùa đông và tháng 10 rất thích hợp cho việc săn bắn. Cái tên trăng thợ săn xuất hiện từ đó.

Tháng 11: Trăng sương giá (Frost Moon)

Và mùa đông về. Lạnh, sương tuyết khắp nơi, bốn bề chỉ có màu trắng xóa, Trăng được mang tên Trăng sương giá. Mùa này xuất hiện nhiều hải ly nên trăng tháng này còn được gọi là trăng hải ly (Beaver Moon)

Tháng 12: Trăng lạnh (Cold Moon)

Đêm bắt đầu dài, tối hơn và lạnh nhiều lên. trăng trên cao cũng lạnh : Cold moon, trăng trước Noel (Moon before Yule) hay trăng đêm dài (Long Nights Moon).

Ở Việt Nam, trăng có hai màu thường thấy là màu xanh và màu vàng. Khi trăng trong ánh vàng họ hồi *"Hồi cô tát nước bên đàng sao cô mướt ánh trăng vàng đỏ đĩ"* đôi khi trăng có màu xanh *"một đêm ánh trăng thanh giới xuống cấp đồng quê bao la bao la"*

Người ta yêu Trăng vì khuôn mặt tròn trịa phúc hậu của Trăng và ngay cả chỉ là mảnh trăng khuyết treo lơ lửng trên nền trời cũng vẫn đẹp nên mặt cô gái được gọi là khuôn trăng. Thúy Vân có *"Khuôn trăng đầy đặn nét ngài nở nang"* nên Thủy Vân có đời sống êm đềm...

Trăng khi tròn khi khuyết là do vị trí so với trái đất và khi mờ khi tỏ do sự thay đổi góc chiếu của ánh sáng mặt trời tới mặt trăng. Phi thuyền Apollo của Mỹ đổ bộ lên mặt trăng từ 16-24 tháng 7 năm 1969 khiến cho trăng hết còn huyền diệu và từ đó văn thi sĩ không còn ca ngợi trăng như trước. Biết sao bây giờ? Nhưng may mắn là dân các nước Á Châu vẫn còn thưởng trăng mùa trung thu và trẻ em vẫn còn được rước đèn, người lớn vẫn còn có bánh dẻo bánh nướng để nhâm nhi mà ngắm trăng...

Trăng, muôn đời cũng vẫn đẹp, quý vị đồng ý không?

Sao Khuê
mùa trăng 2025

* Tài liệu về trăng: tuoitre.vn và hình ảnh trên mạng.

